

УДК:94:323.1(477-22)"1920/1930"(045)
DOI: 10.31651/2076-5908-2021-1-72-81

КУКСА Наталія Григорівна
кандидат історичних наук,
викладач кафедри гуманітарних
дисциплін Черкаської медичної
академії
Orcid ID: 0000-0003-2701-0201
e-mail: Nafto4ka@ukr.net

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ УКРАЇНІЗАЦІЇ 1920-х – ПОЧАТКУ 1930-х рр. НА РІЗНІ СФЕРИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Стаття акцентує увагу на тому, що початок ХХ ст., був позначений війнами, крахом імперій та революціями, що призвело до суттєвих змін в усіх сферах суспільного життя українців. З 1923 р. в СРСР здійснювалась політика коренізації, яка в Українській СРР дістала назву українізації та була зорієнтована на підготовку та «просування» кадрів корінної національності. Починаючи з другої половини 20-х років ХХ ст. українізація набуває першорядного політичного значення, як головний відтінок боротьби за реалізацію партією національної політики. Слід зазначити, що процес українізації державного апарату був складним і суперечливим. Одним із головних завдань як в національній політиці, так і в культурному будівництві 20-х років ХХ ст. була українізація різних сфер суспільного життя.

Ключові слова: коренізація, українізація, сфери суспільного життя, кадри, державний апарат, народна освіта, книгодрукування, культурне життя, культурно-освітній розвиток, українська мова.

Постановка проблеми. Буремний початок ХХ ст., позначений війнами, крахом імперій та революціями, призвів до суттєвих змін в усіх сферах суспільного життя українців, визначивши і напрямок розвитку культурного процесу. В період між двома світовими війнами українці були найбільшою європейською нацією з невирішеним національним питанням.

З 1923 р. в СРСР здійснювалась політика коренізації, яка в Україні дістала назву українізації, що спрямовувалась на підготовку та «просування» кадрів корінної національності, врахування національного чинника в процесі формування державного апарату, створення навчальних закладів, установ культури, видання журналів, газет і книг українською мовою. Коренізацію було зумовлено бажанням комуністів отримати підтримку місцевого населення з метою зміцнення своєї соціальної бази та переорієнтації національного відродження в необхідному для них напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема українізації, насамперед шкільної освіти тою чи іншою мірою висвітлювалась на сторінках праць Т. Куліш [1], В.В. Сушка [2], В.В. Кузьменко та Н.В. Слюсаренко [3]. Українізація вищої технічної школи досліджена в праці Г.І. Лози [4]. До проблеми українізації національних меншин зверталась З.В. Нечипоренко [5], Українізації національно-державного апарату приділена увага К.В. Шпакович [6]. Незважаючи на вказані дослідження, варто зауважити, що в них проаналізовані лише окремі аспекти запровадження українізації.

Мета роботи полягає в розгляді офіційної політики українізації, з'ясуванні особливостей її проведення в різних галузях суспільного життя, в тому числі і на селі. Методологія дослідження базується на принципах наукової об'єктивності, історизму, системності, а також включає методи аналізу та синтезу, узагальнення, історико-порівняльний, історико-типологічний.

Виклад основного матеріалу. Практичними кроками по створенню законодавчої бази для реалізації політики українізації стали декрети ВУЦВК УСРР від 27 липня 1923 р. „Про заходи у справі українського шкільного виховання і культурно-освітніх установ” [1, 30] та від 1 серпня 1923 р. „Про заходи забезпечення рівноправності мов і сприяння розвитку української мови” [7, 32], в яких проголошувалась рівноправність мов і вказувалась необхідність надання допомоги розвитку української мови, щоб підняти її до

рівня російської. Так в декреті ВУЦВКа УСРР від 1 серпня 1923 р. „Про заходи забезпечення рівноправності мов і сприяння розвитку української мови” було зазначено: „Зберігаючи і в майбутньому обов’язковість для службовців знання російської, яка є засобом спілкування з найбільшою національною меншістю на Україні і з народом всього Союзу, зокрема з російським народом, і вважаючи, що в теперішніх умовах російська мова, переставши бути засобом утилізу в руках привілейованих класів є навпаки засобом залучення української культури до високо розвинутої, яка має світове значення російської культури робітничо-селянський уряд визнає необхідним, тим паче протягом найближчого періоду зосередити увагу держави на розповсюдження знань українською мовою. Внаслідок відносно слабкого розвитку української школи і української культури взагалі, внаслідок відсутності навчальних посібників, недостатність підготовки персоналій в житті, як свідчить досвід привели до факту переважання російської мови” [7, 33]. Цей декрет передбачав здійснити українізацію шкільно-виховних і культурно-освітніх закладів, постійно запроваджувати українську мову в радянських і господарських установах. Так, вже у жовтні 1923 р. на пленумі ЦК КП(б)У були відзначені перші успіхи політики українізації, а також створена комісія з вивчення української мови в центральних установах, переведено на українську мову 10 окружних газет та журналів, створено програми українознавства [8, 29]. Однак, на пленумі було вказано на пасивність щодо вивчення української мови та українознавства керівниками державних та партійних установ. Слід відзначити, що відразу ж політика українізації прижилася в загальноосвітніх закладах, державному апараті в сільській місцевості, а от життя робітничих організацій вона майже не стосувалася. Саме з цієї причини виникає потреба в 1924-1925 роках українізувати керівництво самої КП(б)У і місцевий пролетаріат.

Починаючи з другої половини 20-х років ХХ ст. українізація набуває першорядного політичного значення, як головний відтінок боротьби за реалізацію партією національної політики. Вже з самого моменту запровадження політика українізації починає поступово охоплювати всі царини життя українського народу. Як вже було підкреслено, перші заходи українізації мали на меті розширити вплив української мови, особливо в партії та уряді.

Слід відразу зазначити, що процес українізації державного апарату був складним і суперечливим. У керівництві республіки, з одного боку, йшла гостра боротьба між Х. Раковським, Д. Мануїльським, Д. Лебідем, які недооцінювали важливість процесу українізації і гальмували її, з іншого, між Г. Петровським, М. Скрипником, В. Затонським, С. Косіором, які вважали українізацію одним із пріоритетних питань національної політики. Після гострих дискусій, лютневий пленум ЦК КП(б)У 1922 р. підтвердив необхідність знання української мови державними службовцями, а також висунення на відповідну роботу осіб, які знали українську мову і були знайомі з українським побутом [9, 31]. Необхідність цього була очевидною, адже в 1922 р. на одного члена комуністичної партії України, який постійно користувався українською мовою, припадало семеро тих, хто розмовляв лише російською, в уряді ж це співвідношення було один до трьох. Крім того, в цьому ж році українською мовою велося менше 20% урядових справ [10, 477].

Як відомо, на червневому пленумі ЦК КП(б)У в 1923 р. за головне завдання було поставлено провести українізацію, яка закріпила б єдність робітничого класу з селянством, шляхом культурно-освітнього і політично-пролетарського впливу на селянство через спілки, які безпосередньо пов’язані з селом [11, 1]. Відразу після цього ЦК КП(б)У прийняв відповідні заходи по виконанню цієї резолюції, згідно з якою передбачалося провести облік всіх членів партії, що володіли українською мовою, і саме їх використати для роботи в радянських і профспілкових організаціях, а також перевести роботу на українську мову в сільосередках й райпарткомах. Щоб прискорити цю роботу в серпні 1923 р. службовці отримали вказівку пройти спеціальні організаційні курси української мови та українознавства. Тривали ці курси два роки, однак, для тих, хто знав українську мову, термін вивчення обмежувався роком. Програма з українознавства розбивалася на 4 частини: економіку України, історію України, історію КП(б)У, політичний рух в Західній Україні [12, 120].

На жовтневому пленумі ЦК КП(б)У в 1923 р. були підведені перші підсумки українізації, які крім невеликих успіхів зазначали, що працівники ЦК і РНК УСРР постанови не

виконали. Тому пленум встановив за рік перейти на українську мову партійним організаціям, дав директиву про введення української мови в радпартшколах і про перехід ряду шкіл на українську мову. Крім цього, на ньому було поставлене питання про підготовку працівників, які володіли українською мовою, для роботи на селі

До весни 1924 р.в республіці склалася наступна картина з кадрами. В радянському апараті, починаючи з Наркоматів і закінчуючи округами, було 536 відповідальних робітників. Серед них 34,3% становили українці [13, 10]. Серед робітників окружних радянських організацій 37,5% становили українці, серед робітників губернських радянських апаратів їх налічувалось 25,6%, серед представників райвиконкомів українців було 66,8%, серед представників сільрад – 85,5%, серед секретарів сільрад – 87,4%. Українською мовою в низовому апараті володіло 55% робітників та 25,2% у губернських та окружних установах [11, 21].

Серед відповідальних робітників центральних господарських органів українці склали всього 17,3%, серед робітників кооперативних органів – 28,6%. З дев'яти секретарів губкомів партії був лише один українець, серед 53 секретарів окружних комітетів партії – 20 українців. Із всіх відповідальних робітників апарату ЦК КП(б)У, губкомів, окружкомів і міськрайкомів українці склали 24,5% [8, 48]. В апараті сільських райкомів партії 46,5% були українцями, а серед секретарів сільських партосередків – 60,6% [11, 22].

Вже на 1 січня 1925 р. в партійних організаціях було 37 % українців. У січні 1925 р., згідно даних щодо національного складу сільрад України, 88,1% – депутати-українці [9, 21]. Радянські установи на селі було українізовано на 97%, а діловодство інших установ на 90% [8, 36]. 30 квітня 1925 р. Президія ВУЦВК і РНК УСРР прийняли постанову „Про заходи термінового проведення повної українізації радянського апарату”, згідно з якою було продовжено термін переходу всіх установ на українську мову до 1 січня 1926 р., сформовано комісії з керівництва українізацією та зобов'язано виготовляти бланки, штампи, вивіски українською мовою.

Велика увага питанням українізації була приділена на IX Всеукраїнському з'їзді Рад, що відбувся 3 жовтня 1925 р. Серед делегатів було 472 українців. На ньому, було оновлено склад ВУЦВК, зокрема кількість українців зросла на 13% [14, 29].

Якщо в березні 1923 р. в складі Компартії України було 22,7% українців, то у липні 1925 р. – 30,9%. До 1 січня 1926 р. українці в складі Компартії становили вже 43,9% від загалу, тобто їх чисельність з березня 1923 р. по січень 1926 р. зросла на 23,2%.

Взагалі, до кінця 1925 р. українці в системі центральних, окружних, районних, сільських, державних установ склали більше 50% [14, 40]. При цьому українською мовою володіло 67% працівників [14, 41]. Діловодство в НКО України до 1 січня 1926 р. на 65% було переведено на українську мову [15, 29]. Серед керівництва УСРР 36,3% склали українці, 31,8%, – росіяни [16,91].

Одним із головних завдань як в національній політиці, так і в культурному будівництві 20-х років ХХ ст. була українізація різних сфер суспільного життя. В справі українізації народної освіти провідну роль відіграла постанова РНК УСРР від 21 вересня 1921 р. „Про введення української мови в школах і радянських установах”, яка зобов'язувала вести викладання українською мовою в усіх навчальних закладах [17,90].

Вже до кінця 1921 р. в республіці було досягнуто успіхи й в здійсненні українізації народної освіти. На 1 січня 1922 р. в Україні працювало 42 тис. шкіл, в 6 тис. з них навчання велося українською мовою. В 1922 р. в школах Соцвиху українською мовою навчалось 700 тис. дітей [8, 76]. Українською мовою був організований виховний процес і в 299 дитячих будинках [8, 62]. Стан справи в системі освіти обговорювався на засіданнях політбюро, губкомів, окружкомів партії. Наприклад, на засіданні політбюро ЦК КП(б)У 19 серпня 1922 р. вивчалось національне питання в школах [11, 37].

Слід сказати, що складніше процес українізації проходив у вищій і професійній школі. В 1922 р. в Україні було 466 професійних шкіл і лише 13 з них вели навчання українською мовою [8, 74]. В 1923-1924 навчальному році із 429 навчальних закладів українською мовою вели навчання 195 установ [12, 50]. Повільно проходила справа з українізацією фабрично-заводських шкіл, де навчалось в основному міське населення. Зокрема, із

264 шкіл ФЗУ українською мовою вели навчання всього 11 шкіл, тоді як двома мовами – 40 шкіл [13, 11].

Не зовсім успішно проходила українізація вищої освіти. В 1922-1923 рр. у вищих навчальних закладах студенти-українці склали лише 25,2% всього студентства, а із 41 ВНЗ навчання українською мовою вели лише 8 інститутів, у 6 з них навчання велося двома мовами [8, 73]. Досить складною справою була підготовка навчальних посібників для вищих навчальних закладів та іншої навчально-методичної літератури українською мовою. Наукова термінологія українською мовою ще тільки формувалася і оволодіння нею потребувало певного часу [14, 34]

Трохи кращі справи були в середніх навчальних закладах (технікумах, педучилищах, трьохрічних спецкурсах). Серед студентів технікумів українці склали в 1922-1923 навчальному році 46,2% [18, 49]. Із 160 технікумів республіки українською мовою вели навчання 32, а українською і російською – 31 [18, 50].

Помітні результати українізації були досягнуті в сфері книгодрукування. Вже в 1922 р. українською мовою було видано 372 назви книг [19, 383]. Слід зауважити, що, починаючи з 1923 р., невпинно зростає кількість україномовних книг. У цей період Державне видавництво України (далі – ДВУ) довело книговидання українською мовою до 55% всіх назв і до 74 % тиражу книг, Книгоспілка – до 88% всіх назв і до 84% тиражу, видавництво „Червоний шлях” – до 60% всіх назв і до 80% тиражу [20, 22]. Слід вказати на той факт, що серед видань Книгоспілки, Всеукраїнського кооперативного видавництва і книготоргівельного об'єднання багато книг українською мовою виходили на теми життя села, а також українською мовою випускалися домашня, навчальна та художня література, в тому числі й книги Л. Українки, І. Франка, М. Коцюбинського, В. Винниченка [8, 43]. Якщо в 1924 р. за назвами всього було видано близько 2 тис. книг, із них 634 українською мовою, то в 1925 р. їх вже було видано 2,5 тис., із яких 1 тис. 149 були українськими [21, 7]. В основному українською мовою виходила сільськогосподарська література для села. Швидко зростало видання українською мовою підручників для всіх типів навчальних закладів. На кінець 1926 р. для шкіл було видано 92% підручників українською мовою. В 1926 р. Державне видавництво України вже випускало до 60% книг українською мовою. Книгоспілка україномовну продукцію довела аж до 97 % від усієї продукції. Однак „Пролетар”, „Юный ленинец” продовжували виходити російською мовою. Було створено і нове українське видання сільськогосподарської літератури „Радянський селянин”.

Сільськогосподарська і художня література в ДВУ була українізована відповідно на 80% та 92%, а в Книгоспілці на всі 100%. Підручники для профшкіл і ВНЗ було українізовано на 60%. Недоліком роботи видавництв залишалася відсутність української художньої критики [22, 12]. Слід сказати, що вже протягом 1927-1928 років Україна за загальною кількістю книжкової продукції посідала 9 місце серед європейських країн, а за кількістю книг, що припадало на одну людину – сьоме. Книжки українською мовою становили 85% всієї книжкової продукції українських видавництв. Література для селян протягом 1927-1928 років становила 30% всієї літератури. Державне видавництво України продовжувало залишатись основним видавництвом, що видавало книги українською мовою. Навчальна продукція ДВУ складала 70% всієї республіканської книгопродукції, а також 10% становили журнали.

Своє відродження в період українізації переживала і українська преса. Саме 20-і роки ХХ ст. були найсприятливішим періодом для україномовних газет та журналів. Так, якщо у 1920 р. україномовними були лише „Вісті” та „Селянська біднота”, то у 1923 р. із 65 газет – 23 [19, 350]. У кінці 1924 р. – на початку 1925 р. кількість газет українською мовою зрівнялася з кількістю газет російською мовою [19, 352].

У 1927 р. в Україні виходило 90 республіканських і місцевих газет, 53 з яких друкувались українською мовою. Із 40 селянських газет в 1927 р. 35 було україномовних [23, 101]. У 1928 р. в УСРР виходило 58 республіканських, окружних і районних газет українською мовою з тиражем 1 068 тис. примірників та 19 російських з тиражем 423 тис. примірників [24, 197]. Із 186 журналів і бюлетенів, які виходили в 1927-1928 роках, 124 – українською мовою [25, 63]. У 1929 р. вже виходило 234 газети і 263 журнали, серед них українські

видання складала 89%. На 1 січня 1930 р. в Україні існувало 102 газети рідною мовою загальним тиражем у 2,3 млн. примірників [26, 190]. „Селянська газета” в цей період виходила тиражем у 63 млн. примірників. Ні одна газета не мала такого тиражу, за 2,5 роки (січень 1928 р. – червень 1930 р.), а тираж газети зріс у 3 рази [27, 76].

Однак, починаючи з 1930-х років, українізація преси починає загальмовуватися.

Певні успіхи, пов'язані з політикою українізації, можемо побачити і в культурному житті. Слід сказати, що особливо гостро та суперечливо проходив процес українізації на літературному та мистецькому теренах. Початок 20-х рр. ХХ ст. позначений наявністю широкої творчої трибуни для українських літераторів, виданням літературно-художніх українських журналів та газет. Із 1922 р. почав виходити двотижневик „Плуг”, із 1923 р. – літературно-художній і суспільно-політичний щомісячник „Червоний шлях”. У 1925 р. був створений журнал „Плуганин”, а в 1927 р. – „Гарт”. У цей же час виникає журнал письменників-початківців „Молодняк”. Виходять журнали-альманахи (органи різних літературних об'єднань): „Нова генерація”, „Авангард”, „Вапліте”. З 1927 р. починає виходити „Літературна газета”. На цей період припадає активна творча діяльність А. Головка, В. Сосюри, М. Куліша, Івана Ле, І. Микитенка. Починає розвиватись українська музична преса і публікації.

У 1922 р. в Києві Л. Курбас створив театр „Березиль”, розпочав роботу український драматичний театр ім. Заньковецької [11, 45]. Українізація мистецтва розпочалася в 1923 р., з переїздом до Харкова українського театру імені Франка та організацією на його основі Державного драматичного театру. Харківська опера почала українізуватись з сезону 1924-1925 років. Вона реорганізувалася в Державну українську капелу з репертуаром на українській мові. Харківський дитячий театр з того часу було українізовано на 50% [28, 74].

Великих труднощів довелося долати на шляху українізації театрів. У середині 20-х років ХХ ст. відбулося лише 22% україномовних театральних сезони, тоді як російськомовних – 69%. Кількість постановок українською мовою дорівнювала 20%, натомість спостерігався великий відсоток російського [29, 23]. В кінці 20-х років ХХ ст. театр було українізовано всього на 26% [30, 42]. Щоправда, на селі більшість пересувних театрів свою роботу проводила українською мовою [31, 6].

В образотворчому мистецтві конкурували 2 українські організації: АРМУ (асоціація революційних митців України) та АХЧУ (асоціація художників Червоної України). На музичному полі в період українізації діяло українське товариство імені Леонтовича, українські опери в Харкові, Києві, Одесі, проводилася велика робота хорів „Думка”, „Дух” по округах. Майже вся робота в них велася українською мовою.

Слід відзначити, що з середини 20-х років ХХ ст. значна увага починає приділятися українізації бібліотек. У середньому на селі бібліотечні фонди наприкінці 20-х років ХХ ст. було українізовано на 70%. Українські книжки по сільських бібліотеках складала 67,1% примірників [32, 5, 67].

Взагалі варто сказати, що українізація книжкових фондів з 29,6% в 1928 р. зростає до 63% в 1930 р. [33, 5]. Однак в особливо небезпечному стані була українізація книжкових фондів дитячої літератури, які було українізовано всього на 19,8% [26, 167]. В 1931-1932 роках попит на українську книгу в бібліотеках зріс надзвичайно, але недостатня їх кількість не могла задовольнити потребу читачів.

Досить непогано проходила в цей час українізація кіно. Підтвердженням цього може бути створення цілого ряду фільмів за творами української літератури: „Арсенал”, „Нічний візник” тощо. В галузі кіно всі фільми були українською мовою. Засвоювались українські сюжети, поширювалась українізація кіно на селі.

У загальнодержавний процес українізації свій внесок зробили і сельбуду. Якщо на середину 1925 р., за матеріалами ЦК і Головополітпросвіти, культосвітня робота в сельбудах була українізована на 60%, а робота в хатах-читальнях на 65%, то на 1 січня 1926 р. в середньому сельбуду було українізовано на 71,5%, а хати-читальні на 74,3% [29, 47]. До кінця 1926 р. в республіці проводили роботу українською мовою 2203 сельбуду, 3977 хати-читальні, тоді як двома мовами вели роботу 118 сельбудів та 148 хат-читалень [11, 99].

Слід сказати, що значних успіхів вдалося досягти в українізації масової культурно-освітньої роботи. Виступи, доповіді, мітинги в хатах-читальнях українською мовою в середині 20-х років становили 50-60% від загалу [34, 8]. Масова робота в драматичних і хорових гуртках була українізована на 61%, тобто більшість написів, гасел, плакатів робилася українською мовою. В цей період всі лекції і доповіді велися українською мовою, а також збільшувалась кількість україномовних стінгазет [35, 67].

Висновки. Отже політика українізації дала можливість українському народові усвідомити себе національною спільністю, відчути значення мови, культури, традицій як факторів духовного розвитку нації. В літературі і мистецтві на весь голос заявила про себе нова генерація національної інтелігенції, зріс інтерес до національних традицій, фольклору, етнографії. У гострій полеміці викристалізувалося розуміння місця і ролі України в СРСР, в Європі, у світі. В результаті здійснення національної реформи зросли суспільні функції української мови, яка стала мовою навчання, судочинства, офіційного діловодства. Мова, яка до революції фактично була під забороною і не мала розвинутої суспільно-політичної лексики, наблизилася до рівня високорозвинених мов світу. Однак нею були охоплені далеко не всі сфери суспільного і культурного життя, в різних регіонах ставлення до українізації було неоднаковим. Робоча мова на виробництві лишалася російською, процеси українізації майже не зачепили армію. Навіть вищі навчальні заклади були українізовані лише на третину.

Список використаної літератури

1. Куліш Т. Українізація шкільної освіти в період національного відродження 20-х років ХХ ст.: причини, проблеми, шляхи реалізації / Т. Куліш // Історико-педагогічний альманах. – 2010. – Вип. 2. – С. 64-67.
2. Сушко В. В. Українізація шкіл на півдні України в 1920-1928 роках: деконструктивні і конструктивні чинники. // Педагогічний альманах. – 2019. – Вип.41. – С.296-302.
3. Кузьменко В. В. Українізація шкіл України в 20-30-х роках ХХ ст. / В.В. Кузьменко, Н. В. Слюсаренко // Педагогічний альманах. – 2019. – Вип. 44. - С. 241-248.
4. Лоза Г. Українізація вищої технічної школи в 20–30-х роках ХХ ст. (на прикладі Київського політехнічного інституту) / Г. Лоза // Обрії друкарства. – 2015. – № 1. – С. 100-106.
5. Нечипоренко З.В. Українізація і забезпечення прав національних меншин Півдня України в 1920-х на початку 1930-х років / З.В. Нечипоренко // Український селянин. – 2010. – Вип.12. – С. 292-295.
6. Шпакович К. В. Мовна політика в УРСР та українізація національно державного апарату на сторінках харківських періодичних видань 1920-х років / К.В. Шпакович // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету 1920-х років. – 2014. – Вип. 40. – С.112-116.
7. Звіт Всеукраїнської Ради профспілок до XVII з'їзду профспілок України. – Харків, 1928. – 42 с.
8. Верменич Я. В. Здійснення українізації в 20-30-х роках: політичні і культурні аспекти проблеми / Я.В. Верменич.: дис... канд. іст. наук. – К., 1993. – 189 с.
9. Блінда Л. В. Українізація та її роль в суспільно-політичному житті українського народу в 20-і роки / Л.В. Блінда.: дис... канд. іст. наук. – К., 1992. - 188 с.
10. Субтельний О. Україна. Історія. / О. Субтельний. – К.: Либідь, 1993. – 720 с.
11. Букач В. М. Політика українізації в першій половині 20-х років. Матеріали к курсу по історії України и української культури. / В.М. Букач. – Одесса, 1997. – 50 с.
12. Хроніка дня // Вісті. – 1923. – 26 червня.
13. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Листування з ВУЦВКом про затвердження проектів постанов українізації державного апарату. 1923. Центральний державний архів громадських організацій України (ЦДАГОУ). Ф. 1. Оп.20. Спр.1671. 219 арк.
14. Скрипник М. Культурне будівництво за соціалістичної реконструкції / М. Скрипник // Більшовик України. – 1929. – № 7–8. – С.31- 48.
15. Збірник постанов про українізацію. – Харків, 1929. - 35 с.
16. Васильчук Г.М. Українізація вищих органів державної влади та управління УРСР (20-і роки) / Г.М. Васильчук: дис... канд. іст. наук. – К., 1994. - 213 с.
17. Борисьонко О.Ю. Обговорення проблем українізації вищим партійним керівництвом у 1922–1923 рр. / О.Ю. Борисьонко // Укр. іст. журнал – 2000. – № 4. –С. 90–99.

18. Народна освіта на Україні. – Харків: Червоний шлях, 1924. – 84 с.
19. Шевчук Г.М. Культурне будівництво в Україні в 1921–1925 роках. – К.: ВУАН, 1963. – 435 с.
20. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Копія листа Й. В. Сталіна на ім'я Л. М. Кагановича і других членів політбюро ЦК КП(б)У про бесіду з О. Шумським з питань українізації і відчит членів політбюро ЦК КП(б)У по проведенню українізації партійних і радянських апаратів. 1926. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп.2. Спр.2248. 184 арк.
21. Скрипник М. Сучасні проблеми культурного процесу / М. Скрипник // Шлях освіти. – 1929. – № 5–6. – С. 1–7.
22. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Справки, зведення відділів ЦК КП(б)У про українізацію партій, профсоюзів державного транспорту і інших організацій. 1926–1927. ЦДАГОУ. Ф.1. Оп.20, Спр.2249. 127 арк.
23. Афанасьєв В.В. Нариси історії культурно-освітньої роботи на Україні (1917–1941 рр.) / В.В. Афанасьєв. – Харків, 1968. – 262 с.
24. Слуцький О. Б. Радянське і культурне будівництво на Україні в перші роки боротьби за соціалістичну індустріалізацію країни (1926–1929 рр.) / О.Б. Слуцький. – К., 1957. – 210 с.
25. Власний фонд В. Я. Чубаря. Статистичні цифрові матеріали про стан промисловості, сільського господарства, культурного будівництва, національної політики на Україні за 1928 рік. Центральний державний архів вищих органів влади (ЦДАВОУ). Ф. 4402. Оп. 1. Спр.110. 63 арк.
26. Мандрик Я. І. Культура українського села в період сталінізму. 1929–1938 рр. / Я.І. Мандрик. – Івано-Франківськ, 1998. – 253 с.
27. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Доповідні записки, листи, плани роботи культурно-пропагандистських відділів КП(б)У про ліквідацію неписьменності, реалізацію постанов ЦК КП(б)У від 2 жовтня 1930 року про партійно-масові роботи в вугільних районах Донбасу, видання посібників, роботу університетів, вступу до вузів, технікумів і інших питань. 1930. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп.20. Спр.3088. 89 арк.
28. Київський окружний виконавчий комітет Рад робітничо-селянських та червоноармійських депутатів. Витяги з протоколів засідань малої Президії ВУЦВК, президії окрвиконкому, тези до доповідей на ІХ окружному з'їзді Рад про становище сільського господарств, культурно-соціалістичного будівництва та з інших питань радянського будівництва. 1926. Державний архів Київської області (ДАКО). Ф. 122. Оп.1. Спр.2253. 279 арк.
29. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Проект резолюції комісії Політбюро ЦК КП(б)У по українізації, про організацію народної освіти на Україні. Відчитні таблиці Народного комісаріату освіти в комісії Політбюро ЦК КП(б)У по українізації, про стан українізації в інститутах, технікумах, школах за 1923–1926 роки. 1926. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп.20. Спр.2251. 100 арк.
30. Полоцький О. Культурна п'ятирічка України / О. Полоцький. – Харків: Держвидав України, 1929. – 51 с.
31. ЦК. Компартії України. Організаційний відділ. Протоколи засідань комісії політбюро ЦК КП(б)У по українізації і додатки до них. 1926. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 2247. 167 арк.
32. Народний комісаріат освіти. Резолюції ІХ з'їзду КП(б)У, пропозиції про культурне обслуговування селянської бідноти, підготовці та самопідготовці політосвітньої роботи. 1930. ЦДАВОУ. Ф.166. Оп.9. Спр.1061. 52 с.
33. Народний комісаріат освіти України. Протокол №19 засідання колегії Наркомосу УРСР про стан бібліотечної роботи на Україні, складання єдиного плану культурно-освітньої роботи в районах Донбасу та матеріали до протоколу, 1931. ЦДАВОУ. Ф.166. Оп.10. Спр.28. 65 арк.
34. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Плани, відчити, інформації Агітпропу ЦК КП(б)У про стан і проведення агітаційно-пропагандистської культурно-освітньої роботи, діяльності серед національних меншин. 1925. ЦДАГОУ. Ф.1. Оп. 20. Спр.2002. 152 арк.
35. ЦК Компартії України. Організаційний відділ. Копія листа Й. В. Сталіна на ім'я Л. М. Кагановича і других членів політбюро ЦК КП(б)У про бесіду з О. Шумським з питань українізації і відчит членів політбюро ЦК КП(б)У по проведенню українізації партійних і радянських апаратів. 1926. ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп.2. Спр.2248. 184 арк.

References

1. Kulish, T. (2010). Ukrainianization of school education during the national revival of the 20s of the twentieth century: causes, problems, ways of implementation. *Istoryko-Pedahohichnyi Almanakh (Historical and pedagogical almanac)*, 2, 64-67 (in Ukr).
2. Sushko V.(2019) Ukrainization of schools in the south of Ukraine in 1920-1928: deconstructive and constructive factors. *Pedahohichnyi Almanakh (Pedagogical Almanac)*, 41, 296-302 (in Ukr).

3. Kuzmenko, V., Slyusarenko, N. (2019). Ukrainization of schools in Ukraine in the 20-30s of the twentieth century. *Pedahohichniy Almanakh (Pedagogical Almanac)*, 44, 241-248 (in Ukr).
4. Loza, G. (2015). Ukrainization of higher technical school in the 20-30s of the XX century (on the example of Kyiv Polytechnic Institute). *Obrii Drukarstva (Horizons of Printing)*, 1, 100-106 (in Ukr).
5. Nechiporenko, Z. (2010). Ukrainization and ensuring the rights of national minorities in Southern Ukraine in the 1920s and early 1930s. *Ukrainskyi Selianyn (Ukrainian Peasant)*, 12, 292-295 (in Ukr).
6. Shpakovych, K. (2014). Language policy in the USSR and the Ukrainianization of the national state apparatus in the pages of Kharkiv periodicals of the 1920's. *Naukovi pratsi istorichnoho fakultetu Zaporizkoho Natsionalnoho Universytetu (Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University)*, 40, 112-116 (in Ukr).
7. Report of the All-Ukrainian Council of Trade Unions (1928). *Report of the All-Ukrainian Council of Trade Unions to the XVII Congress of Trade Unions of Ukraine*. Kharkiv, 42 (in Ukr).
8. Vermenych, J. (1993). *Implementation of Ukrainization in the 20-30's: political and cultural aspects of the problem*. (Doctoral dissertation) (in Ukr).
9. Blinda, L. (1992). *Ukrainization and its role in the socio-political life of the Ukrainian people in the 20's* (Doctoral dissertation) (in Ukr).
10. Subtelny, O. (1993). *Ukraine. History*. K.: Lybid (in Ukr).
11. Bukach, V. (1997). The policy of Ukrainization in the first half of the 20's. *Materials for the course on the history of Ukraine and Ukrainian culture*. Odessa, 50 (in Ukr).
12. Chronicle of the day (1923, June 26). *Visti (News)* (in Ukr).
13. TsDAGOU, F. 1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op.20. Spr.1671. Correspondence with the All-Ukrainian Central Executive Committee on approval of draft resolutions on the Ukrainization of the state apparatus. 1923. 219 ark. (in Ukr).
14. Skrypnyk, M. (1929). Cultural construction under socialist reconstruction. *Bilshovyk Ukrainy (Bolshevik of Ukraine)*, 7-8, 31-48 (in Ukr).
15. *Collection of resolutions on Ukrainization* (1929). Kharkiv (in Ukr).
16. Vasylchuk, G. (1994). *Ukrainization of the highest bodies of state power and administration of the USSR (20's)*. (Doctoral dissertation) (in Ukr).
17. Borisyonok, O. (2000). Discussion of the problems of Ukrainization by the top party leadership in 1922-1923. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal (Ukrainian Historical Journal)*, 4, 90-99 (in Ukr).
18. *Public education in Ukraine* (1924). Kharkiv: Red Way (in Ukr).
19. Shevchuk G. (1963). *Cultural construction in Ukraine in 1921-1925*. Kyiv (in Ukr).
20. TsDAGOU, F. 1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op.2. Spr. 2248. A copy of JV Stalin's letter addressed to LM Kaganovich and other members of the Politburo of the Central Committee on a conversation with O. Shumsky on Ukrainization and a report by members of the Politburo of the Central Committee on the Ukrainization of party and Soviet apparatuses. 1926. 184 ark. (in Ukr).
21. Skrypnyk, M. (1929). Modern problems of the cultural process. *Shlakh osvity (The way of education)*, 5-6, 1-7 (in Ukr).
22. TsDAGOU, F. 1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op.20. Spr. 2249. Information, summary of departments of the Central Committee on the Ukrainization of parties, trade unions of state transport and other organizations. 1926-1927. 127ark. (in Ukr).
23. Afanasyev, V. (1968). *Essays on the history of cultural and educational work in Ukraine (1917-1941)*. Kharkiv (in Ukr).
24. Slutsky, O. (1957). *Soviet and cultural construction in Ukraine in the early years of the struggle for socialist industrialization of the country (1926-1929)*. Kyiv (in Ukr).
25. TsDAGOU, F. 4402. V. Chubar's own fund. Op.1. – Spr.110. Statistical digital materials on the state of industry, agriculture, cultural construction, national policy in Ukraine in 1928. 1928. 63 ark. (in Ukr).
26. Mandryk, J. Culture of the Ukrainian countryside during Stalinism. 1929-1938. Ivano-Frankivsk, 1998. 253 p. (in Ukr).
27. TsDAGOU, F.1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op.20. Spr.3088. Reports, letters, work plans of cultural and propaganda departments on the elimination of illiteracy, implementation of resolutions of the Central Committee of October 2, 1930 on party-mass work in the coal regions of Donbass, publication of manuals, work of universities, admission to universities, colleges and other issues. 1930. 89 ark. (in Ukr).
28. State Archives of Kyiv Region (DAKO), F. 122. Kyiv District Executive Committee of the Soviets of Workers 'and Peasants' and Red Army Deputies. - Op.1. Spr.2253. Excerpts from the minutes of meetings of the small Presidium of the All-Ukrainian Central Executive Committee, the presidium

- of the district executive committee, abstracts to reports at the IX District Congress of Soviets on the situation of agriculture, cultural and socialist construction and other issues of Soviet construction. 1926. 279 ark. (in Ukr).
29. TsDAGOU, F. 1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op.20. Spr.2251. Draft resolution of the commission of the Politburo of the Central Committee on Ukrainization, on the organization of public education in Ukraine. Reports of the People's Commissariat of Education in the Politburo Commission of the Central Committee on Ukrainization, on the state of Ukrainization in institutes, technical schools, and schools for 1923-1926. 1926. 100 ark. (in Ukr).
 30. Polotsky, O. (1929). *Cultural Five-Year Plan of Ukraine. Kharkiv: State Publishing House of Ukraine* (in Ukr).
 31. TsDAGOU, F. 1. Central Committee. Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op. 20. Spr. 2247. Minutes of meetings of the commission of the Politburo of the Central Committee on Ukrainization and appendices to them. 1926. 167 ark. (in Ukr).
 32. TsDAVOU, F.166. People's Commissariat of Education. Op.9. Spr.1061. Resolutions of the IX Congress, proposals on cultural services for the peasant poor, preparation and self-preparation of political education. 1930.52 p. (in Ukr).
 33. TsDAVOU, F.166. People's Commissariat of Education of Ukraine. Op.10. Spr.28. Minutes of the 19th meeting of the board of the People's Commissariat of the USSR on the state of library work in Ukraine, drawing up a unified plan of cultural and educational work in the Donbass regions and materials to the minutes, 1931. 65 ark. (in Ukr).
 34. TsDAGOU, F. 1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op. 20. Spr.2002. Plans, reports, information of the Agitprop of the Central Committee on the state and conduct of agitation and propaganda cultural and educational work, activities among national minorities. 1925. 152 ark. (in Ukr).
 35. TsDAGOU, F. 1. Central Committee of the Communist Party of Ukraine. Organizational department. Op.2. Spr. 2248. A copy of J. Stalin's letter addressed to L.M. Kaganovich and other members of the Politburo of the Central Committee on a conversation with O. Shumsky on Ukrainization and a report by members of the Politburo of the Central Committee on the Ukrainization of party and Soviet apparatuses. 1926. 184 ark. (in Ukr).

KUKSA Nataliia, Candidate of Sciences (History), teacher of the Department of Humanities Cherkasy Medical Academy

THE INFLUENCE OF THE POLICY OF UKRAINIZATION OF THE 1920S - EARLY 1930S ON DIFFERENT SPHERE OF PUBLIC LIFE

Abstract. Introduction. *The article states, that the beginning of the XX century was marked by wars, the collapse of empires and revolutions, which led to significant changes in all spheres of social life of Ukrainians. Since 1923, the country has pursued a policy of indigenization, which in Ukraine was called Ukrainization and was focused on training and promotion of indigenous personnel. Beginning in the second half of the 1920s, Ukrainization became of paramount political importance as the main nuance of the party's struggle for national policy. It should be noted at once that the process of Ukrainization of the state apparatus was complex and contradictory. One of the main tasks both in national politics and in the cultural construction of the 1920s was the Ukrainization of various spheres of life.*

Purpose. *The purpose of the work is to study the official policy of Ukrainization, to find out the peculiarities of its implementation in various spheres of public life, including in the countryside.*

The research methodology *includes the principles of scientific objectivity, historicism, systematics, as well as methods of analysis and synthesis, generalization, historical-comparative, historical-typological.*

Results. *The decrees of the All-Ukrainian Central Executive Committee of the Ukrainian SSR of July 27, 1923 "On Measures for Ukrainian School Education and Cultural and Educational Institutions" and of August 1, 1923 "On Measures to Ensure Equality of Languages and Promote the Development of the Ukrainian Language" were proclaimed real practical steps to implement Ukrainization. The need to assist in the development of the Ukrainian language in order to raise it to the level of Russian was pointed out. This decree provided for the Ukrainization of schools and cultural and educational institutions, and the constant introduction of the Ukrainian language in Soviet and economic institutions.*

Beginning in the second half of the 1920s, Ukrainization became of paramount political importance as the main nuance of the party's struggle for national policy.

From the very moment of its introduction, the policy of Ukrainization gradually began to cover all aspects of the life of the Ukrainian people. As already emphasized, the first measures of Ukrainization were aimed at expanding the influence of the Ukrainian language, especially in the party and the government. One of the main tasks both in national politics and in the cultural construction of the 1920's was the Ukrainization of various spheres of life. The Ukrainization of higher education was not entirely successful. Slightly better things were in secondary schools (colleges, pedagogical schools, three-year special courses).

Extensive results of Ukrainization have been achieved in the field of book printing. The Ukrainian press also experienced its revival during the period of Ukrainization. It should be noted that the process of Ukrainization in the literary and artistic fields was especially sharp and contradictory. Great difficulties had to be overcome on the way to the Ukrainianization of theaters. It should be noted that from the mid-1920s, considerable attention began to be paid to the Ukrainianization of libraries.

The Ukrainization of cinema was quite good at that time. It should be noted that significant successes have been achieved in the Ukrainianization of mass cultural and educational work.

The originality of this research is an attempt to objectively analyze the essence of the policy of Ukrainization, to pay attention to the peculiarities of its implementation in various spheres of public life, especially in rural areas.

Conclusion. *The policy of Ukrainization enabled the Ukrainian people to realize themselves as a national community, to feel the importance of language, culture, and traditions as factors in the spiritual development of the nation. In literature and art, a new generation of national intelligentsia declared itself out loud, and interest in national traditions, folklore, and ethnography grew. Understanding the place and role of Ukraine in the USSR, in Europe, and in the world crystallized in the sharp controversy. As a result of the national reform, the social functions of the Ukrainian language increased, which became the language of education, court proceedings, and official office work. The language, which before the revolution was actually banned and did not have a developed socio-political vocabulary, approached the level of highly developed languages of the world. However, it did not cover all spheres of social and cultural life, in different regions the attitude to Ukrainization was different. The working language in the workplace remained Russian, and the processes of Ukrainization hardly affected the army. Even higher education institutions were Ukrainianized by only a third.*

Key words: *indigenization, Ukrainization, spheres of public life, personnel, state apparatus, public education, book printing, cultural life, cultural and educational development, Ukrainian language.*

Одержано редакцією 25.03.2021

Прийнято до публікації 29.06.2021

УДК 94 (477) (092)

DOI: 10.31651/2076-5908-2021-1-81-87

NAKONECHNYJ Volodymyr,
PhD (History), Assistant Professor,
Department of International
Relationships, Kyiv National
University of Culture and Arts,
Orcid ID: 0000-0002-0386-2162
e-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

UKRAINIAN-POLISH CONFLICT IN THE INTERWAR TIME AS COVERED BY THE «NASH LEMKO» NEWSPAPER

The article has analysed the situation of Ruthenians in interwar Poland according to the newspaper «Nash Lemko» («Our Lemko»). It has identified the most difficult problems the Lemkos faced in the 1920s and 1930s. It has been concluded that the newspaper became a remarkable phenomenon of Ruthenian periodicals, which in the difficult conditions of the interwar period managed to unite the Lemkos with the ideas of preserving their own cultural identity and cultivating national unity.

Key words: *international relations, «Our Lemko», Yulian Tarnovych, Lemko studies, Polish state.*

Formulation of the problem. The issue of Ukrainian-Polish relations in the western Ukrainian lands in the interwar period twentieth century has been a popular subject of current